

Chestia evreiască, după o nouă scriere.

Bibliografia chestiei evreiești, așa de bogată la noi, a mai sporit cu o nouă scriere, aceea a d-lui Lupu Dichter, fost prim-redactor la ziarul *Constituționalul*, ziar. ce apărea o-odinioară susținut de partidul din jurul d-lui P. P. Carp.

D. Lupu Dichter este evreu. În scrierea sa, dânsul își propune să aducă noi argumente în sprijinul încetățenirii evreilor în România.

În *prefață*, d. Lupu Dichter stabilește punctul său de vedere prin următoarele cuvinte: „acei evrei cari vor personal drepturile politice, n'au de cât să le ceară dela Corpurile Legiuitoare; art. 7 al Constituției satisface pe deplin poftel lor.

Noi avem altă părere în chestiunea evreiască. După noi, evreii au sarcina de a dovedi perfectă lor solidaritate cu cetățenii români și a pune în evidență că un interes de primul ordin, un interes vital pentru neamul românesc, cere emanciparea lor.

Dacă ei pot aduce atari dovezi, se poate sta cu dânsii de vorbă, altfel nu; fiind-că drepturile politice nu trebuie să folosească indivizilor ci Statului și neamului românesc ca atare.

Scrierea de față tinde a face lumină asupra acestui punct.

După ce stabilește acest punct de vedere, d. Lupu Dichter discută preținsele caractere ale chestiunii evreiești și ajunge la următorul argument capital, care ar putea fi invocat de evrei pentru încetățenire:

„Dacă o stare mijlocie nu se creiază prin lupta dusă contra evreilor pe terenul economic, rămâne oare această luptă fără efect?

„Evident că nu. Evreii sărăcesc și se expatriază, dacă nu se înstrăinează, iar în locul lor vin străini adevărați; lucrul se poate constata cu date statistice.

„Nu trebuie să ne înșelăm și să ne închipuim, că Statul Român stă izolat în Europa sau e încunjurat de un zid chinezesc, pentru ca să ne permitem luxul unei lupte economice și naționale lăuntrice fără mari primejdii de din afară. România are încheiate convențiuni comerciale cu toate statele Europei și aceste convențiuni asigură străinilor în România aceleași drepturi și libertăți cu privire la comerț și industrie pe cari le au Românii; favorizarea și protecția elementu, lui național în jurul cărora se face un zgomot disproportionat cu efectele lor, sunt foarte reduse, ceea ce dovedește că se face multă politică și foarte puțină economie. Dar în fine, se face rău evreului care se eliminează; vin însă Românii în locul lui sau rămâne locul gol?

„Nici una, nici alta. Căci iată ce se întâmplă.

„Din cauza art. 44 din Tratatul de la Berlin, legile noastre nu pot cuprinde dispozițiuni contra *evreilor* și ele se iau contra *streinilor*. Cum însă prin streini se înțeleg toți cei cari nu sunt cetățeni români, orice dispoziție legală sau administrativă care ar lovi în streini, găsește imediat opunere din partea Statelor cu cari avem convențiuni și ea lovește numai în evreii supuși români. Sunt astfel favorizați nu numai Românii ci și streinii cei adevărați. Dată fiind apoi împrejurarea că Românii nu prea sunt comercianți și meseriași, măsurile profită mai mult adevăraților streini. Aceasta se știe; dar scopul persecutării evreilor este, ca ei să plece, *spherele noastre conducătoare nevoind să existe evrei supuși români* cari într-o zi vor putea deveni alegători, ele preferă streinii adevărați cari în de statele lor.

„Se știe că în România, și cu deosebire în Moldova, comercianții și meseriașii erau în majoritatea lor evrei; streinii erau foarte puțini. De când a început persecuția evreilor, numărul streinilor a crescut în proporție destul de însemnată. Căci pe lângă 19.210 patentari evrei care plătesc o dare proporțională de 787.500 lei anual, există 11.440 patentari streini cari plătesc o dare proporțională de lei

542.600 pe când 40.150 patentari români plătesc o dare proporțională anuală de 900.000 lei. Aceasta dovedește că patentarii streini au devenit destul de numeroși având și stabilimentele cele mai importante de comerț și industrie și că streinii cei adevărați profită după urma neajunsurilor făcute evreilor.

„Elementele streine însă cari profită mai mult grație sprijinului pe care l au, sunt cele germane; așa că aceștia tind a se substitui evreilor. Elementul german convine politicește mai bine sferelor conducătoare decât cel evreu, fiindcă evreul are pretenția de a fi Român și a deveni alegător, pe când cel german are pretenție de a rămâne german și nici nu visează să devină român, lucru care de altfel l'ar veni greu cu legea actuală de naturalizare.

„Socotim că substituirea elementului german, ungar sau alt element strein elementului evreu constituie o adevărată trădare națională atât pe terenul politic cât și pe cel economic, o trădare cu atât mai condamnabilă cu cât e conștientă din partea celor cari o comit.

„Din nenorocire corpul nostru electoral este slab și un număr de alegători profită personal din lupta ce se duce contra evreilor și contra intereselor economice și politice ale țării. Lor nu le convine ca lucrurile să se schimbe.

Concluzia D-lui Dichter este următoarea:

„Convîngerea noastră este că prosperarea țării nu atârână de la țaria Soveranului, ci din contra, țaria Soveranului și a dinastiei depinde de puterea politică a corpului electoral care trebuie oricând să fie puternic și independent.

„Cum putem însă face corpul electoral puternic și independent?

„Evreii fiind înprăștiați în toate orașele și orașelile țării și dând în total vr'o 70.000 de alegători în colegiile I și II de Cameră, ei formează mai pretutindeni minorități importante cari vor ingrășa rândurile alegătorilor coleg. I și II, de Cameră aliându-se după simpatii cu un partid sau altul cu un candidat sau altul.

„Acești alegători vor fi independenți, fiindcă la slujbe nu se pot aștepta, afaceri nu li se vor da și de cumparat nu vor fi cumpărați. Ca alegători orășenești, ei vor cunoaște valoarea candidaților și moralitatea lor, așa că vor da un bun element de întărire a corpului electoral.

„Prin intrarea evreilor în corpul electoral, acest corp ar căpăta puterea pe care el trebuie să o aibă după dorințele Românilor și suveranitatea poporului român va fi realitate.

„Va deveni o realitate și responsabilitatea ministerială, și cu dânsa cînslea în administrație va fi pe deplin întronată.

„Administrației de jos li va lipsi o populație de ciupit și corectitudinea se va lăți peste toată țara.

„Comunele vor putea căpăta consilieri comunalii cari să ajute pe cei de azi cu experiența lor.

„Camerile de comerț vor căpăta elemente pricepute cari vor aduce folos comerțului și industriei patriei.

„Din frăția dintre evrei și Români se vor naște comercianți și meseriași români, fiindcă va exista încredere reciprocă, ceea ce astăzi nu există.

„Vom fi în fine o țară civilizată și... am uitat principialul: nu ne vom teme de intervenția streină și nici... să spunem cuvântul salvator... de... *Alianța Israelită*, acea stafie care inspăimântă la noi multă lume în somn.

E R A T Ă

În articolul d-lui A. D. Xenopol:

Parlamentarismul la noi, publicat în No. trecut, s'au strecurat mai multe erori, pe care rugăm pe cititori noștri să le îndrepte:

Pag. 227, col I: rând 6, să se citească *la ei* în loc de *le și*.

„ „ „ rând 14, *nevoie* în loc de *ce invoci*.

„ „ „ rând 42, *fenomenală* în loc de *personală*.

„ „ „ rând 51, *prefacerile* în loc de *propunerile*.

Pag. 227, col II, rând 7-8, să se citească *la noi, și cu toate*

„ „ „ *că bine înțeles, nu se cuvine*.

„ „ „ rând 26, *deferit* în loc de *definit*.

„ „ „ rând 27, *adevăr* în loc de *a descrie*.

„ „ „ rând 44, *sili* în loc de *cita*.

Pag. 228, col II rând 16, *țării* în loc de *ei*.

CESTIUNI ACTUALE

FOLOASELE CONFERINTELOR PUBLICE

Este în deobște știut că atracția de căpetenie a Parisului în decursului iernei este teatrul. Teatrul, într'adevăr, este atât de inerent acestui fermecător oraș, că s'ar putea fără greș afirma că el este astăzi unul din factorii săi de viață. Inchipuiți-vă un Paris, cu toate avantajile sale, dar fără teatrul!

Așa se explică, pe deoparte, numărul cel mare de teatre aflătoare în Paris, iar pe de altă parte producțiunea îmbelșugată de piese noi cari îl alimentează în fiecare an și cari apoi fac ocolul lumii civilizate¹⁾.

Cu toată însemnătatea sa, teatrul nu este totuși singura atracție ce oferă Orașul-Lumină. Acesta mai dispune, din fericire, și de alte atracții intelectuale, poate chiar mai instructive și mai folositoare decât teatrul, în tot cazul mai la îndemâna tuturor.

Și anume cursurile publice și conferințele. E uimitor avântul cel mare pe care l'au luat dela o vreme încoace în Paris aceste puternice instrumente de cultură a publicului.

Intru cât privește *cursurile publice*, în afară de Sorbona și de Collège de France, de pe tribunele cărora cei mai iluștri profesori ai Franței expun rezultatele științei, literaturii, filozofiei, istoriei, etc., în fața unor săli arhipline de o lume dornică de a se instrui, mai sânt zeci de alte așezăminte culturale în diferite puncte sau cartiere ale orașului, unde se predau cursuri gratuite—sau aproape gratuite—in toate direcțiile activității intelectuale.

Mi-ar trebui două pagini, numai pentru a înșira numele acestor numeroase instituții de cultură a publicului. Să mi se permită a nu menționa, în treacăt, decât pe cele mai cunoscute: *Ecole des hautes études sociales*, unde se țin cursuri zilnice de morală, de filozofie, de pedagogie, de artă, de critică, până și de gazetărie, cursuri predate de profesori universitari sau de personalități cu vază; *Collège libre des sciences sociales*, cu sediul în palatul Societăților savante, și cărei instituții este atașată și o Școală socialistă, în care socialiștii de seamă, ca Lagardelle bunăoară, fac istoricul doctrinelor și a mișcării socialiste precum și cursuri asupra organizației uvriere; *Ecole libre des sciences politiques*, în al 39-lea și 39-lea an al existenței sale, cu 60 de conferențieri sub direcția d-lui Anatole Leroy Beaulieu; *Ecole d'anthropologie*, în al 32-lea an; *Ecole de la Pensée*, opera neobositei oratoare d-na Lydie Martial; *Union des Femmes de France*, instituție recunoscută de utilitate publică încă din 1882, și unde medici iluștri predau cursuri privitoare la toate ramurile Medicinii practice. Toate aceste cursuri sânt adevărate focare de cultură pentru toți aceia cari vor să se instruiască.

Un rol și mai important însă decât chiar aceste cursuri sau prelegeri, îl joacă *conferințele*. Aș putea afirma, fără teamă de a fi contrazis, că acest nou gen este astăzi cel mai la modă, și că a ajuns să constituie atracția de predilecție a publicului parizian. Într'adevăr, nu este zi în care să nu țină, în diferite cartiere ale orașului, zeci de conferinți asupra

chestiunilor celor mai variate și celor mai folositoare, fie culturii minții fie educațiunii inimii. Astăzi când ocupațiile zilnice nu mai îngăduesc citiri numeroase, decât poate aceea a ziarelor și rareori a unui articol de revistă ori a unei cărți, conferința ne oferă avantajul că ne dă deagata, în cursul unei ore, asupra unei chestiuni, cunoștinți clare și generale, scutindu-ne astfel de nevoia de a citi noi-înșine volume întregi, cece ar reclama un timp îndelungat de care poate nu dispunem. Avantajul devine și mai apreciabil, dacă, spre fericirea noastră, conferențiarul care ne expune rezultatele cercetărilor sale este într'adevăr o personalitate competentă și serioasă.

Cadrul restrâns al acestui articol nu mi permite de a vorbi pe larg despre toate instituțiile în care se țin asemenea conferințe zilnice. Mă voiu mărgini să vorbesc numai de trei din ele, cari sânt și cele mai frecventate.

În primul rând vin *Universitățile populare*. Fiecare cartier al Parisului posedă câte una, dintre toate însă cea mai renumită este Universitatea din cartierul Saint-Antoine, fondată în 1898 și recunoscută de utilitate publică în 1904. Aci, în schimbul a 50 de bani pe lună, ai dreptul să asiești la 26 de conferinți și la 4 reprezentații teatrale de Duminică. Publicul care frecventează conferințele acestei Universități, e alcătuit, în mare parte din lucrători și lucrătoare, cari, după ce au muncit o zi întreagă, vin să se recreze intelectual la interesantele și variatele cunoștinți ce li se propovăduiesc de către oratori de seamă și personalități marcante din toate domeniile culturii. Iar aceștia din urmă nu găsesc de loc înjositor să vină în de aproape atingere cu niște elemente așa de simpliste pentru a le instrui și educa.

Imi aduc aminte cu câtă emoțiune și atenție am ascultat acolo într'o seară pe Doumer, fostul guvernator al Indochinei și rivalul lui Fallières la preșidenția Republicii franceze, care venise să întretie un public de uvrieri despre politica engleză recentă, lupta dintre conservatori și liberali în ajunul alegerilor. Rar am auzit o expunere atâta de limpede și de luminoasă a unei chestiuni de ordine politică.

Pentru a da o cât de slabă idee de însemnătatea conferințelor ce se țin zilnic în această Universitate populară, voiu cita câteva subiecte tratate în cursul unei Noemvrie: *Comedia à thèse* de Walter (3 Noemvrie), *Arta în viața evului mediu* de Enlart directorul muzeului Trocadero (4 Noemvrie), *Școala laică și libertatea în Invățământ* de F. Buisson, deputat (5 Noemvrie), *Poezii de azi* de G. Apollinaire (6 Noemvrie), *Anti-alcoolismul* de Dr. Oguse (12 Noemvrie), *Statul sindicalist* de J. Micouleanu (17 Noemvrie), *Femeia în familie și în societate* de Ch. Vollaey, avocat (19 Noemvrie), etc. etc. În altă lună, în Ianuarie, cunoscutul profesor Laisant a ținut o serie de conferinți interesante asupra unei noi metode în direcția Invățământului. Cum se vede, toate chestiunile vitale cari preocupă societatea modernă, sânt tratate și vulgarizate în această Universitate. Personal, am petrecut iarna trecută acolo unele seri foarte instructive, și trebuie să mărturisesc că mulți din conferențieri mi-au lăsat o amintire neștersă prin felul simplu al vorbirii și prin claritatea expunerii lor.

O altă Universitate, dar alințeri organizată și rezervată în special domnișoarelor, este *l'Université des Annales* (15, rue Saint-Georges), opera doamnei Yvonne Brisson. Se știe că d-na Brisson este fiica răposatului Sarcey, fostul critic teatral al ziarului

1) Parisul numără 21 de teatre mari, 20 de mâna doua sau a treia, 28 de music-halles cu revistele lor spectaculoase și un număr mare de concerturi și de cabareuri, literare sau de altă natură. În ce privește producțiunea dramatică, se compune, anual după o statistică recentă, peste 400 de piese noi în toată Franța.

„Le Temps“. Dacă Sarcey a fost „l'Oncle“ al presei pariziane, fiică-sa a fost și este „la cousine Yvonne“ pentru toate cititoarele excelentei reviste de familie „les Annales littéraires et politiques“, cari recurg la luminile ei. Această femeie inimoasă, instruită și muncitoare a voit să procure fetei din clasa burgheză puțința de a-și completa cultura și de a-și educa inima. Și atunci a întemeiat în palatul ziarului său o Universitate pentru fete, care intră anul acesta în al cincilea an al existenței sale. În fiecare după amiază, în sala cea mare a palatului, artistic decorată, se țin câte două conferințe, dela 2 la 3 și dela 5 la 6, la cari, prin o favoare specială, sânt admiși și bărbați. Așa, luna e consacrată conferințelor privitoare la civilizația antică greco-romană, marțea subiectelor istorice, miercurea literaturii franceze și în special femeilor distinse cari au influențat pe scriitori, joia pedagogiei feminine, vinerea istoriei picturii din veacu al XVIII-lea, sâmbăta vieții și operele marilor compozitori, iar duminica concerturilor simfonice. În ce privește diminețile, căci toată ziua se muncește în această Universitate,—ele sânt consacrate cursurilor practice, ca croitul, modele, stenodactilografia, bucătăria, și celor artistice ca desenul, piano, cântul, dicțiunea, dansul, arta decorativă și muzica de ansamblu vocal.

Cum se vede, scopul acestei Universități nu este numai de a cultiva, prin o cultură sistematică, mințea și inima tinerei fete, ci și de a o iniția în cunoștințele practice și casnice, cari vor face dintr'însa mai târziu o gospodină devotată interiorului său. Și pentru ca învățătura căpătată să fie cu adevărat trainică, d-na Brisson nu s'a dat în lături dela nici un sacrificiu, angajând ca conferențieri pe cele mai ilustre personalități ale timpului, peste 60 la număr, în mare parte membrii ai Academiei franceze și ai celorlalte 4 Academii, precum și literați și avocați de frunte, cari au binevoit să primească plăcuta sarcină de a instrui și educa tinerimea feminină franceză. Până și cursurile practice au fost încredințate unor specialiști de seamă. Așa, între altele, cursul de bucătărie e predat de d-na Mézières, soția academicianului cu acelaș nume, și care și-a făcut din arta culinară ocupația ei favorită.

Dar interesul pe care d-na Brisson îl poartă culturai domnișoarelor, nu se oprește numai la cele pariziene. În calitate de „verișoară“, ea și-a dat seama că are o datorie de împlinit față de toate verișoarele, atât din Franța cât și din alte țări. Și atunci a fondat „le Journal de l'Université des Annales“, destinat a publica toate conferințele și toate cursurile practice ținute în cursul anului, așa ca ele să poată fi citite cu folos de toate fetele și femeile dornice de cultură din lumea întregă.

Mulțumită amabilității d-lui Brisson, am putut și eu asista la peste treizeci de conferințe din cele ținute la această Universitate, depărtarea și ocupațiile nepermițându-mi de a asista la toate. Eleganta sală gemea de lume întotdeauna, și era o plăcere să vezi interesul cel viu cu care ascultau „studentele Universității“, cari ocupau primele rânduri, și să auzi râsetele lor cristaline cari subliniau vorbele de spirit ale conferențiarului. Ascultarea acelor interesante și variate conferințe mi-a folosit mai mult—o recunosc—decât dacă aș fi citit eu însu-mi luni de zile în acele direcții.

Dar această instituțiune culturală nu este singura la Paris de care dispun femeile doritoare de instrucțiune. Mai sunt și altele, dintre cari cele mai cunoscute sunt: *Institut de la Femme contemporaine* (27, rue de la Chaussée d'Antin), *le Progrès féminin*

(rue Blanche), *la Française* (rue Lafitte), unde se țin conferințe zilnice după amiază, cu subiecte privitoare fie la cultura în genere a femeiei, fie la drepțurile ei.

Succesul repurtat de aceste Instituții culturale a fost așa de mare, și patima de conferinți a coprins într'atâta publicul, încât s'a simțit nevoia de a se da acestui factor cultural o extensiune și mai mare. Și atunci unii directori de teatre au luat inițiativa de a organiza *conferințe-matineuri*. Deocamdată, le-au fixat la o singură dată pe săptămână, ca încercare, dar pentru a nu-și vătâma unii altora, fiecare și-a ales o zi anumită sau o oră deosebită. Primul pas în această direcție l'a făcut teatrul Femina, care și-a ales vinerea și marțea, angajând conferențieri ca Marcel Prévost, noul academician, și alți literați de frunte cari să ție o serie de conferinți asupra femeiei. Apoi au urmat teatrele Renaissance, Gymnase, Athénée, unde au vorbit mai cu seamă artiști asupra artei lor. Așa am auzit, între alții, pe marea artistă Cécile Sorel vorbind despre „Pariziana în călătorie“, pe artistul Sylvain despre „arta comică“, pe comicul Dramem dela Eldorado, despre „veselie“, pe dansatoarea dela Operă Régina Badet despre „dans“, pe artista Marthe Régina despre evoluția modelor, etc. Până și teatrul național Odéon, ale cărei matineuri clasice de joi precedate de conferințe sunt luate cu asalt, a fost nevoit să anunțe o nouă serie de matineuri teatrale de sâmbătă precedate de conferințe asupra teatrului romantic și celui realist, pentru cari abonamentele s'au iscălit în câteva ore.

Acest avânt pe cari l'au luat conferințele în Paris e deabia la începutul său. E de prevăzut că el nu se va opri aci, și că din potrivă va lua în viitor proporții și mai mari. Viața frământată pe care o duce publicul în genere nu-i mai dă răgaz să citească cât ar vrea. Or, conferințele vin tocmai să-i procure ceea ce-i lipsește, căci ele au avantajul că-l pun la curent, fără nici o osteneală decât aceea a atenționii, cu rezultatele cercetărilor celor mai recente în toate direcțiile activității intelectuale. Și Parisul a înțeles această nevoie absolută de vulgarizare și răspândire a culturii. Iată de ce în momentul de față el are monopolul conferințelor, după cum de atâta vreme are monopolul teatrului și al romanului.

Și acum, o reflecție înainte de a sfârși. Avem în toate orașele țării un număr oarecare de intelectuali: profesori, avocați, doctori, literați, etc. Mai avem și o pătură populară aproape incultă și o burghezime cu o cultură mărginită, dar cari nu cer amândouă decât puțința de a se instrui. Acum trei ani, într'un oraș de provincie, o doamnă dornică de cultură, spunea într'o societate unde se aflau și intelectuali: „Ne reproșați că nu citim decât cărți franceze, că nu vrem să știm de produsele literare naționale, pe cari le ignorăm cu totul. Foarte bine, dar a cui e vina? De ce nu veniți D-voastră, oameni intelectuali, să ne vorbiți de aceste opere și, convingându-ne de meritele lor, să deșteptați în noi dorința de a le citi?“

Doamna în chestiune avea dreptate. Intr'adevăr, de ce intelectualii noștri, în loc de a-și toci inteligența în polemicele sau discuțiile sterpe ale politicii,—în nici o altă țară nu se face atâta politică,—de ce nu consacră o parte a activității lor culturii societății și a maselor? Pe de o parte această sarcină le-ar impune nevoia de a se instrui mereu, iar pe de alta ei s'ar impune, prin prestigiul muncii și superiorității lor, societății pe care ar cultiva-o. În sfârșit, de ce doamnele din societate, dacă țin să se cultive nu iau și ele inițiativa creării de cercuri inte-

lectuale, influențând la rândul lor asupra intelectualilor sau ușurându-le misiunea, după cum odinioară, în veacurile trecute, aristocratele franceze au contribuit prin influența lor la afirmarea scriitorilor și la dezvoltarea talentelor?

În București, această apropiere între intelectuali și diversele pături sociale există întru câtva. Două instituțiuni urmăresc acest scop: mai întâiu „Ate-neul“, care are în vedere cultivarea publicului în genere și al doilea „Reuniunea femeilor române“, instituțiune pentru domnișoare și doamne, care organizează în fiecare iarnă un ciclu de conferințe asupra unor chestiuni anume alese și încredințate pentru a fi tratate unor oratori de seamă.

De ce provincia singură să rămâie, în mare parte, nepăsătoare față de acest puternic factor de cultură?

Constantin Săineanu
Profesor

LITERATURA

ILEANA COSINZEANA

Compusă cu ocaziunea nașterii A. S. Principesa Ileana
la 24 Decembrie 1908.

*Din țara blândeii Cosinzene
Unde vedenii pe la gene
Se cern la șezători ;
Fugi se basmu 'ntraltă parte
Ne mai având de gazdă parte
Nici de povestitori.*

*Fugi se, și cu el d'avalma
Și Tartacot și Stații Palma
Și Zmei și Feți-Frumoși
Și lungul șir de zâne dalbe
Și de'mpărați cu barbe albe,
De babe și de moși.*

*Cu el pieriseră palaturi
Și cule cu cinc șesă caturi
Adăpostind comori
Livezi cu merele de aur
Păzite noaptea d'un balaur
Hrănit cu jar și nori*

*Și pui de scorpii uriașe
Și iuți presture buestrașe
Și sprinteni năzdrăvani,
Și Păunași cu negre plete
Și Dafini locuiți de fete
De mii și mii de ani,*

*Și voiniceii incinși cu brăc
Ce'n trântă vrând să se rămă:
Până'n genunchi se'ngrop,
Lei paralei cu coame crețe,
Și urși greoi și vulpi istețe
Și iepurile șchiop,*

*Și punți d'aramă, bălți de lapte
Buloae cercuite'n șapte*

*Strângând în doage un zmeu,
Păraie cu limbute valuri
A căror fermecate maluri
Dau înapoi mereu,*

*Și câte multe! Câte alte !
Cu care ne'nșeam incalte
Necazuri și nevoi
Și care, milă de la Domnul,
Ne legănau cu vise somnul
Și sufletul din noi.*

*Dar dusu-s'au, s'au dus, departe
Lăsând în suflete deșarte
Un gol, un groaznic gol
In cari gândurile rele
S'au încuibat cărând cu ele
Al urelor nomol.....*

*D'atunci, în blânda noastră țară
Vedenii crunte se strecoară,
Furiș, la șezători ;
In toate ura se răsfrânge :
Răscoale, chinuri, foc și sânge,
Ruine nu comori.*

*In loc de liniștea senină
A sufletului fără vină
Cu traiu'i împăcat,
E liniștea întunecoasă
A ocnelor pe care apasă
Trecutul cu păcat ;*

*E liniștea după furtună
In care toluși încă lună
Și fulgeră prin nori
Pe când în codri, din tăcere,
Un freamăt lung, ca de durere
Tresare uneori.*

*E pacea cu zavistii mule
In care sufletul s'asmule
Pândind prilejuri noi,
In care biruitul geme,
In care celălalt se teme
Și scrâșnesc amândoi*

*Căci este pacea după luptă
Din care, vai ! ieșita ruptă
Unirea dintre frați
Șin urma căreia ogorul,
Stăpânul, plugul, muncitorul,
Rămân însângerați.....*

*Cui, Doamne, dăruie-vei harul
Din minte să ne șteargă-amarul
Urgiei cu păcat.....
Să ne dea liniștea senină*

*A sufletului fără vină
Cu traiu'i împăcal.....?*

*Vremea trece, ș'acum iarna revărsată-'i pe natură
Pata focului pe case, cea de sânge pe pământ
Giulgiul ei curat le-ascunde, mărturii de oarbă ură;
Amorțite gân'luri rele vișoru' de-acum le fură
Pace vouă, cei din viață precum celor din mormânt.*

*Duhuri crunte ș'amăgite de ispită, pace vouă;
In ertare și'n uitare sufletul v'l alinați;
Slîngă-se a privirei pară in a mângăerei rouă;
Din urgie pentru țară, nască-s'nfărățire nouă
Cum născutu-s'a'n urgie cel ce a zis la oameni frați.*

*Dar ascultați, ne vine-o veste
Ileana noastră din poveste
Fugarnică din rai
Domnița basmelor, Ileana,
Născutu-s'a din Cosinzeana
Sus pe-un picior de plai.*

*Cu Ea sosit-a și moș Ene
Acel ce seamănă pe gene
In seri de șezători
La valtra noastră românească
Blândețe, pace sufletească,
Ș'a liniștei comori.*

*D'acum, departe gânduri rele
Zavistii, pizme și cu ele
Noianul de amar;
In : blânde și'mpăcate
Nădejdea fără de păcate
De acum roiește iar.*

*Și codrul verde iar doinește
Și hora iarăși se'nvârtește
Din zi până'n chindii
Și basmul, milă de la Domnul
Presare iar cu vise somnul
Pe moși și pe copii.*

*Domniță, datu-Ți-s'a Ție
Să picuri stropi de poezie
P'aceste negre vremi,
Și duhul țării ușurându-l
Să-i schimbi pornirile și gândul
Și'n sinea lui să'l chemi*

*Blagoslovită fii d'acuma
Blagoslovită fie-Ți muma
Pentru că te-a născut,
Căci alina-veți amândouă
Cu-a mângăerei dulce rouă
Năpraznicul trecut.*

*Și peste vremi îndelungate
De tine pomenind prin sate,
Un basmeș, resfirat
Va povesti : „A fost odată,
Pe când.....—mai știu eu când ?—o fată,
O fată de'mpăral.....*

Al. Davila

DECEPȚII

*Cu ochi-n cearcăne albastre,—
Ochi din poveste, visători;
Cu buzele, ca două flori
Surori garoafelor din glastre;
Cu păru-n bucle mari, căzute,
Sub al obrajilor oval,
Pe-un sân alb, virgin, sculptural;
Cu daruri încă nevăzute
Și cu privirile—ca-n ruga
Unei Madone lăcrămând,—
Așa te zugrăviam in gând,
Când doru'-mi dă spre tine fuga.*

*Iar mai pe urmă,—când o rază
A luminaț delirul meu
Și când te-am cunoscut,—tot eu,
Și tot in gând, mi-am zis cu groază
Că ochi-n cearcăne-azurate
Ereau vicleni și trădători;
Că buzele, ca două flori,
De mult fuseseră mușcate;
Că păru-n bucle-ți sugrumase,
Cu lațu-i, orice ideal;
Că sinu-ți sterp și sensual
Nici un secret nu mai păstrase,
Și că-n privirile-ți șirete,—
Nu de Madonă lăcrămând,—
Simțeați rușinea picurând
Zadarnicele ei regrete.*

*De-atunci, desgustul meu etern
Etern și desperat imi sbiară
Că demon e orice fecioară
Și-orice femeie e infern.*

Haralamb G. Lecca

HAGI-MINCIUNĂ

Când se ivește undeva Hagi-Minciună, toată lumea tace, toți ciulesc urechile. El se așează binișor, vesel de nu mai poate când simte că toți ochii sunt ațintiți pe el.

Ii place să fie înconjurat de multă simpatie, ca să se simtă oarecum la largul lui. Atunci par'că renaște, își uită de toate și începe. De obicei începe cu un nimica toată, ceva ce face parte într-o cântă din domeniul minciunilor publice—întâmpinate cu un zâmbet îngăduitor de toți. Apoi, pe măsură ce se aprinde, Hagi-Minciună le croește din ce în ce mai neașteptate, mai boacăne, până ce face ochii multora să se deschidă uimiți, ca în fața neașteptatului.

El își are minciunica potrivită, la îndemână, pentru oricare. Și când o spune face o mutră serioasă, uitându-se în văzduh, ultra-serios, de mai mai să creadă și el ce spune. Când vede că vreunu l'a urmărit cu luare aminte și e înfiorat, începe înfloriturile, peripețiile. Și-i extraordinar în broderii de acestea

Hagiul! Par'că ar fi scoborîtor din cine știe ce neam ilustru de mincinoși, până acolo merge setea lui de a denatura adevărul și chiar de a clădi ceva nou în vastul domeniu al minciunii.

Cum îl întâlnești, îți și toarnă una:

— Hei, mon cher, nici nu-ți închipui ce mi s'a întâmplat...

— Ce e?—îi zici îngrijat.

— Știi, cu dusul meu, era s'o paț cât de bună.

Eram patru când am început scoborășul, cu călăuză cu tot. Și mergem poate cale de un ceas în liniște, spre piscul celălalt,... am uitat cum îi zice!... Ei, când ajungem acolo, facem un popas lângă vâltoare....

— Care vâltoare? că nu știu nici una prin partea locului.

— Stai frate! Când ai fost tu își schimbase albia, am aflat eu... și când acolo, ce să crezi? Păltiniș ni căiri!...

— Cum, ce să făcuse?

— Nu știu nene, că l'am căutat de ne-am spetit.

Nu-i și nu-i... N'a fost chip să-l aflăm. Călăuza zice: „Poate l'o fi prins vre-o jiganie!“... Ne-a înspăimântat de-am luat-o repede, că te pomenești că ne luase jigania urmele. Doamne ferește! Și iac' așa!

— Cum frate, Pați lăsat în plata Domnului pe bietul om?

— Păi ce era să facem! Am dat de știre, s'au vestit toți ciobanii de prin partea locului, nimeni nu l'a văzut... Săracu Păltiniș! Da bine că n'am pățit nimic, că nu s'a luat jigania după noi...

Și Hagi Minciună plânge o toană pe răposatul care se prăpădește de răs într'un colț, pitit la spatele unor prieteni.

Când îl vede Hagi-Minciună face fețe-fețe. Nimic nu-l înspăimântă mai tare ca puțința controlului.

De aceea se scoală bosumflat de hohotele de răs ale tuturor și iese, supărat peste măsură, când aude pe Păltiniș improvizând un exametru, cu acompaniament de răsete:

„Minte măi, fir'ar al dracului, minte de rupe pământul!“

De meserie rentier și moștenitor al mai multor „Castele în Spania“, Hagiul își plimbă huzurul și setea-i nestinsă de născociri, din cafenea în cafenea și din cenaclu în cenaclu.

Tuturor i-e drag și toți îl sorb din ochi, când îl văd. De altmintreli, băiat drăguț, cu mustăcioara veșnic în poziție de atac, și cu ochiada gata la flancul ochiului, Hagi-Minciună nu-și cruță victimele de fel. Cel puțin așa o spune el.

O, e amarnic Hagi-Minciună când se pornește să-și înșire conchistele! Lanțul nu se mai sfârșește și toți în jurul lui sunt numai urechi:

— „Când îmi făceam concentrarea în....“

Și una după alta bietecele victime ale talentului acesta de cuceritor apar străpunse, care de-un vârf de mustață, care de-o ochiadă fulgerătoare—mă rog, toate nenorocite.

Câte trec prin fața terasei toate îi sunt cunoscute, fie-

care cu povestea ei. Și Hagiul toacă înaintea, înduioșat el însu-și uneori de fantasticele-i născociri și conchiste.

Și pe aceea în roz, și pe blondă cu ochii negri, și pe aceasta și pe cealaltă—o armie întregă de nimfe închinat pe altarul acestui Jupiter modern.

— Și pe-asta în negru?—întrebă unu tocmai după ce trecuse o caretă de casă cu lacheul lângă vizitiu.

— O, ho! Tu să fii sănătos!... Pe asta am trecut-o de mult în carnetul cuceririlor mele „hailaif!“

Ceilalți isbucnesc în hohote, în vreme ce Hagi-Minciună zâmbește încurcat.

Unu îl lămurește:

— În calească era... Mitropolitul!

Hagiul dispăre cât ai bate din palme, în vreme ce răsetele îl petrec o bucată, ca huiduelile pe un câine cu tinicheaua de coadă.

„Minte măi, fir'ar al naibii, minte de rupe pământul!“

*

Lui îi trece repede orice supărare. Uită tot.

Numai darul din născare nu-l poate uita. Nimeni nu l'a putut tămădui de asta și nici el nu crede că-i cu puțință să îl încredințeze cineva că face rău, când toarnă minciunile din chiar senin, cu toptanu.

Ii vine așa să mintă, cum i-ar veni oricărui altul să cugete. Și minte cu atâta îndârjire, atât de îndrăgostit de patima asta a lui, încât își croește cea mai grozavă năzbâtie cu un sânge rece demn de un mincinos „pur sang“.

Merge până acolo încât născocoște minciuni complicate, adevărate labirinturi printr'ale căruî întortocheturi s'ar rătăci ori și ce minte. Iar el liniștit, duce firul până la capăt, având grijă să croiască alte serii de minciuni pe alătura—o adevărată clădire fantastică în care închipuirea îi e mulțumită, alintată peste măsură.

Și se întâmplă că amestecă date și împrejurări, de care te poți isbi, pe care i le poți cerceta. El, neturburat are în geanta-i fără fund altele și altele—șiraguri, șiraguri de minciuni ce n'asteaptă decât să vadă lumina zilei, prin ajutorul forcepsului lui Hagi-Minciună.

De aceea memoria prodigioasă a Hagiului ține loc de căpetenie în viața lui. El trebuie să ție minte ce-a spus ăluia, și ce ăluilalt, ca să știe ce răspuns să dea.

Și apoi îi e așa de ușor să toarne alta! Cât ai clipi. ți-a și trântit-o, alta proaspătă, caldă, neașteptată!

Imperturbabil, cu aceiași mutră blajină acoperită de o nuanță de șiretenie bisericăoasă—Hagi Minciună te lasă uimit, încremenit, neștiind ce să crezi.

Dela o vreme până și biata nevastă-sa, trăită în atmosfera aceea de minciuni nemai pomenite, a ajuns să ducă o viață aparte, prinsă în mrejele fantasiei acestui mincinos fără pereche. Și ea se miră uneori de ce copilașii au atâta tragere de inimă să-i spună câte în lună și în soare, atâtea și atâtea pozne, născocite de micile lor căpșoare!

Iar Hagi-Minciună foarte mândru de odraslele lui

nu se mai satură să le ridice în slavă peste tot. Atâta are și el, al lui, și cu atâta își face fală.

— Să-l auzi numai pe ăl mic, abia are cinci ani și când îi începe gurița, nu mai tace. Știi, ca o morișcă, de rămâi cu gura căscată ascultându-l și eu. Și spune și spune, de ți-i mai mare dragul să-l asculți.... Uite, vezi, cât eram eri de sceptic în ce privește „teoria eredității“, da de-acum m'am încredințat: tot, mon cher, cred tot! Auzi dumneata la gânșania ceea mică să vezi atâtea însușiri firești moștenite, s'auzi atâtea din gurița lui—și Hagiul își sucește muștafa cu trufie;—e ceva de speriat mon cher!

De aceea Hagi-Minciună, cu toate că n'a colindat vreun alt hagiâlăc, afară de acela al gogorițelor plăsmuite de imaginația-i aprinsă,—de aceea el își poartă cu cinste numele pe care i-l vor moșteni și mititeii lui. Și de aceea a minți pentru el a ajuns să însemne a viețui, a o duce de azi pe mâine.

Ți-o spune minciuna fără nici o jenă, ușor, cu simplitatea aceea fermecătoare cu care ți-ar spune un om cum se cade „bună dimineața!“

E mai mult decât o funcțiune această aplecare a lui spre domeniul neadevărului, e un fel de trebuintă sufletească, legată, poate, tot pe temeiul eredității în care crede și el, de acele multe și nesfârșite năsbătii născocite de neam de neamul lui, tot așa, dintr'un fel de sete nesățioasă de a minți neconștient, de-a lungul veacurilor...

Și ajunge, astfel, că uneori te întreabă de anume amănunte, de anume peripectivă ale minciunilor croite de el, așteptând un răspuns sigur—pană într'atâta viața lui durează în domeniul fantastic al minciunei, al născocirilor neînchipuite!

Nicolae Pora

ȘTIINȚE SOCIALE

INDIVIDUALISMUL CONTEMPORAN

Incercările de a rezolvi „antinomia“ dintre societate și individ, n'au avut alt rezultat decât o întărâtare a luptei în domeniul teoriei, și coborîrea acestei pretinse opozițiuni în limbajul și în desfășurarea vieții politice. Multă vreme, chestiunea aceasta a rămas în sfera cugetării speculative,—deși se nascu dintr'o instinctivă și sguduitoare răsvrătire a individului, copleșit sub puterea tiranică a societății. Astăzi, ea formează o minunată obârșe îmbelșugată de unde se alimentează partidele politice, din țările democratice, cu principiile formate de deosebire, cu etichetele pompoase de diferențiere, cu tot aparatul strălucitor al acestei nouă dialectici sociale, ce să nascu odată cu democrația și se dezvoltă mai înfloritor decât aceasta.

„Solidarism“, „socialism“, „radicalism“, „individualism“, „liberalism“, „progresism“, și celelalte specii de democratism contemporan, găsesc, în această

pseudo-antinomie, o bogată sursă de împodobire a diferențelor necesare, ce *trebuesc* să le separe.

Facem, negreșit, abstracțiuni de grupările efemere, cari se nasc din întărîtarea sălbatecă a instinctelor și dau naștere la acest convoiu de violențe, inutile și obositoare, ce sunt o rușine a culturii contemporane. Lăsăm la o parte, vasăzică, teoriile „clericale“, „naționaliste“ și celelalte rămășițe ale trecutului, pe cari ambiția unor personalități încearcă a le reinvia cu exaltarea inconștientă a instinctelor sau prin exploatarea ignoranței maselor. Ele neagă sau nu voesc să vadă, că spiritul omenesc a eșit schimbat, dintr'o veche și îndârjită luptă, îndreptându-se sigur și conștient, pe drumul ce duce la integrațiunea *totală* a societății omenești. Fără ca cineva să fie socialist, dar rămânând în sfera obiectivă a observațiilor istorico-sociale, trebuie să recunoască, —împreună, de altfel, cu cei mai mari dușmani ai socialismului, —că dezvoltarea societății aduce mereu cu ea sfărâmarea firească a unor bariere de diferențiere, ce nu se mai înțeleg azi.

Deci, nepotrivită cu vremea de azi, cu ideile ei—și, mai ales, cu îndrumarea socială de azi— e mișcarea clericalistă, pentru unele țări, ca și „curențele naționaliste“ pentru altele. Vom exclude, prin urmare, din vederile studiului nostru aceste ațătări ambițioase și instinctive, și ne vom ocupa numai de lupta socială, ce se dă în jurul *ideilor*.

În Franța, se precizează mai lămurit, mai sigur și mai sincer deosebirea între partidele politice, pe temeiul unor principii de înaltă conduită socială.

Și, neapărat, aceasta se datorește, în mare parte, puternicului partid socialist, care—cu toată desbinarea lui,—crescând mereu și temător, a forțat pe cei cari nu-l admiteau, să se constituie în fortăreață de apărare înverșunată și, astfel, să opună curentului socialist ideile lor deosebite, bine precizate și pe deplin lămurite. Toți și-au luat în grije apărarea persoanei și ajutorarea fericirii individului. Socialiștii, punând individul ca scop al mișcării lor, se îndârjeau căutând *mijlocul*, și îl găseau într'o societate nouă pe bază egalitară. Pentru înfăptuirea acestui mijloc, ei uită scopul și își îndreaptă acțiunea lor numai asupra reconstituirii societății celei nouă. Individualiștii—in conformitate cu teoriile clasice ale celor dintâi preconizători ai acestei teorii,—cer dezvoltarea individului prin individ, găsind legăturile sociale abuzive și tiranice. Solidarității—cari se concretiză politiceste în partidul radical—voesc să-și precizeze drumul conduitei lor sociale, la mijloc: între cele două mișcări, pe cari ei le privesc dușmane până în fundamentul lor. Lupta se dă în jurul individului. E chestiunea să se lămurească rolul ce are acesta față de societate.

Fiecare partid se înfățișează ca reprezentant și, chiar, ca înfăptuitor al postulatelor științei. Știința socială e,—zice-se—îndrumătoarea fiecărui luptător.

Psichologia și sociologia devin, prin urmare, arme de luptă. Dar, dacă în ciocnirea luptătorilor și în re-

zultatele acestui război crâncen, e o manifestare psiho-socială,—ele nu sunt, însă, nici psihologie, nici sociologie. Știința socială rămâne în afară și deasupra focului viu al luptei. Ea poate fi transformată și falsificată pentru a fi folosită ca armă de luptă, cum și științele naturii au fost prefăcute și împiedecate sub puterea întunecată a tiraniei bisericii. Dar însuși acest fapt de falsificare a științei psiho-sociale, constituie pentru ea un fenomen, ce va intra în studiul ei rece și obiectiv.

Lupta ce se dă azi, în jurul individului și a emancipării lui depline, e așa de contraversată, așa de desbătută și așa de neprecisă în dialectica societăților democratice, că, la prima vedere, poate inspira neîncredere în chiar adevărurile elementare ale științei sociale. Totuși, pătrunzând mai adânc în miezul luptei, și mai ales nepierzând din vedere fazele deosebite ale ei, vom putea distinge, cu ușurință, cum se adevăresc cele mai multe observațiuni ale științei, ce se întemeiază azi. O omogenizare socială prin căderea hotarelor ce despărteau tipurile sociale și o diversificare psiho-individuală prin precizarea însușirilor individuale, sunt caracterele dezvoltării actuale,—cum așa de strălucit le-a învederat d. Durkheim¹⁾, împreună cu toată școala pozitivă în sociologie, al cărui împluternicit reperzentant e el. Din aceasta reiese importanța, din ce în ce mai covârșitoare, ce are individul în viața socială. Importanță, pe care o ignorează d. Durkheim pentru a se conforma principiilor inițiale ale filosofiei sale sociale, întemeiată pe *specificitatea fenomenului social*,—dar care e pusă în evidență cu multă elocvență adevărate, de alți sociologi ca dd.: Bouglé, Roberty, Drăghicescu ș. a.

Individualismul, e neapărat,—cum observă Fournière—un copil al revoluțiunii franceze și, după acest autor, frate bun cu socialismul. Căci, individualismul veacului XVIII-lea, e sau un individualism metafizic, de pură speculațiune, cum e cel al școlii sensualiste cu Hume și Locke, sau unul instinctiv și nerațional—cum fu în Franța al lui Rousseau și Diderot. Confuziunea între dreptul individului ca individ și ca cetățean, nelămurirea între drepturile societății și ale omului, pe cari le observă Faguet²⁾, provin — credem — tocmai din faptul că: individualismul acesta era un reflex al dreptului de viață, un act al instinctului de conservare.

Individualismul rațional, ca doctrină socială—științific pozitivă—apare târziu, în a doua jumătate a veacului XIX-lea, când „*selecțiunea*“ și „*lupta pentru existență*“, veneau să înlocuească transformismul lui Lamarck și să îndreptățească evoluționismul întrevăzut de Hegel. Darwinismul pătrunde în explicațiile psiho-sociale. Cum bine o observează Nowicow³⁾,

această doctrină fu un izvor abundent de legitimare și justificare a tuturor teoriilor,—fie conservatoare, fie revoluționare.

Conservatorii preîndeau că starea socială actuală e un produs firesc al selecțiunii naturale,—bazați pe teoria lui Darwin. Socialiștii reclamau—întemeiați pe această doctrină—sfărâmarea societății actuale și orânduirea ei pentru o adevărată selecțiune. Liberalii și moderații se mângâiau luptând „*pentru existență*“ și nădăjduiau într-o mai dreaptă „*selecțiune*“ viitoare.

Spencer întemeie, însă, pe adevărurile fundamentale ale acestei doctrine, teoria lui socială, în care preciză drepturile reale ale individului, cari, după el, erau în conflict cu pretențiunile societății¹⁾. Și așa, societatea fiind o piedică a dezvoltării individuale, el aruncă în luptă pe individ „*contra statului*“, lăsându-l să se isbească în libertate de semenii lui în fatala luptă a existenței. Numai așa se putea statornici o selecțiune, cu adevărat *naturală*, în vederea evoluțiunii universale.

Mulți găsiră teoria lui Spencer ca un izvor de anarhie socială și „*distrucțiune administrativă*“, dar ea constitui temeiul mai tuturor doctrinelor individualiste, ce urmară de atunci cu pretențiunea unei înfățișeri științifice. Spencer fu mai influent, în această privință, decât Nietzsche,—asupra spiritelor.

Individualismul desprețuitor și egoist al acestuia, constituia mai mult o minunată poezie a unui decepționat, decât o teorie socială cu imediate și directe influențe. Mai mult decât Nietzsche, teatrul lui Ibsen putu, în zilele noastre, să dea avânt pornirilor de complectă emancipare și de deplină realizare a personalității omenești.

Mișcarea individualistă era în floare,—căci ajunsese până la ultimele ei concluziuni în individualismul anarchist al lui Stirner,—când școala pozitivistă, în sociologie, veni să precizeze societatea ca o putere de sine stătătoare, cu legile ei și cu însușirile ei *sui generis*. Individul înlănțuit sub puterea fatală a legilor sociale și morale, nu are alt rost decât să-și educe voința într-o mai conștientă și bună supunere. Printr'aceasta se reia metoda lui Comte, deși *realitatea socială* a școlii nouă se înfățișează mai științific decât „*umanitatea*“ metafizică a desprețuitorului metafizicii. Socialiștii,—cari, în teoriile lor, admiteau, încă delă Karl Marx, metoda pozitivă în explicarea evoluției economice,—nu pot avea însă simpatia sociologilor pozitivi și, în unire, de astădată, cu individualiștii, ei resping această „*neoslăvie științifică*“ a individului.

Așa că, în această nouă încordare a luptei,—ațâțată de sociologia naturalistă,—problema se lămuirește simplificată și într-o nouă lumină. E chestiunea să se răspundă: ce e societatea și ce e individul?

1) E. Durkheim „De la division du travail sociale, 1893

2) Le libéralisme. 1903.

3) Nowicow „La critique du darwinisme sociale“, 1910.

4) Spencer : „L'individu contre l'état (trad. franceză).

În ce raport se găsesc aceste două înfățișări ale realității conștiinței omenești?

Aci adusă problema noastră, ea a îndemnat pe mulți cugetători și sociologi să se adâncească în speculațiuni, din ce în ce mai îndrăznețe, căutând să statornicească *preexistența* unuia din cei doi termeni ai realității unice și indivizibile. Societatea e o *creațiune* psihologică, posterioară individului,—au zis unii. Alții au statornicit că individul și conștiința individuală sunt rezultate ale vieții și conștiinții sociale.

D-l Drăghicescu—în mult cunoscuta și apreciată sa lucrare¹⁾ — reluând teza susținută în Germania de Dietzel, a încercat, cu o largă înțelegere și cu un puternic dar de sinteză, să ridice antinomia dintre cele două noțiuni: individ și societate,—individualism și socialism, dintre psihologie și sociologie. D-l C. Bouglé, simpatizând socialismul și d. Fournière, subscriind la programul mișcării socialiste, au încercat, în Franța: unul să promoveze socialismul, celălalt să-l îndreptățească, arătând netemeinicia unor anumite pseudo-opozițiuni,—așa cum, mult mai științific dar tot cu atâta dragoste pentru această mișcare, încearcă și lucrarea d-lui Drăghicescu. Totuși, aceiași nelămurire și, uneori, aceiași contradicție, se ivește—fără voie—în silințele tuturor acestor încercări. D-l Drăghicescu a explicat minunat psihologicește contradicțiunile înaintașilor săi, aducând cu ele o probă elocventă tezei admise de d-sa. Contradicția venea din aceea că individul și societatea nu sunt în opoziție. Admițând *coexistența* lor permanentă și identificând conștiința individuală cu cea socială—al cărei efect e cea dintâi—d. Drăghicescu crede în ridicarea antinomiei, care nu e decât în teorie, și prevede contopirea celor două științe: psihologia și sociologia, azi deosebite.

Concepțiunea largă a tezei d-lui Drăghicescu—care păru îndrăzneată unora, dar care nu fu respinsă de unul din cele mai echilibrate capete ale sociologiei contemporane: d. Roberty—întrevede, cu mare pătrundere, viitorul științei sociale. Dar, nici ea nu scapă de o contradicțiune *fundamentală*,—care se poate explica prin chiar observațiile cu care d-lui justifică nelămuririle celor dinaintea sa.

D-lui susține că societatea e o *sinteză* (pag. 129—131), și, ca sinteză, urmează să se deosebească de elementele componente, fiind ea însăși un corp nou cu un *quid proprium* al ei. Conștiința, însă, după d-lui, este un produs, mai mult încă: o *copie* a vieții sociale. E, în aceasta, o contradicție. Când zic, că individul și conștiința lui sunt copii ale conștiinței sociale, urmează să socotesc pe acesta ca *anterioară* celor dintâiu. Dar, când, în același timp, afirm că societatea e o *sinteză*, urmează să cred că *preexistă* elementele, cari compun sinteza. Sinteza de ce? Deci, de aci ar rezulta că individul e *el* anterior societății, după cum elementele constitutive sunt înainte—existente corpului sinteză. Dacă s'ar răspunde la aceasta, că sinteza e biologică și nu psihologică,—

ar urma să admitem că viața e cauza *directă* a conștiinței,—cecece e contrar părerei inițiale a filosofiei d-lui Drăghicescu. Totuși, socotim că în aceasta e mai mult o nelămurire provocată de un surplus de afirmațiune: aceea că societatea ar fi o sinteză. Societatea, în definitiv, poate fi ceva analog sintezei, cu care ar putea-o compara când am voi să facem o figură poetică. Dar, ea nu conține mai mult adevăr decât și aceea că societatea e un organism. Respingând propunerea părintelui sociologiei, care cerea întemeierea unei „fizici sociale“, credem că, nici măcar în terminologie, nu putem admite creerea unei chimii sociale. *Societatea e societate*.

De aceea, încercările de a găsi analogie între ea și realitatea celorlalte științe, împrumutându-se metoda lor, n'au putut reuși,—cum n'au isbutit nici „Fizica“ lui Comte, nici biologia socială a lui Nowicow.—Am insistat asupra părerei d-lui Drăghicescu, pentru că—după afirmația autorizată a multor savanți—ea deschide drumul cercetărilor viitoare și schițează, în linii mari, metodologia ce va admite, în mod firesc, știința cea nouă. Am pus în evidență și nelămurirea, ce credem că cuprinde această concepțiune, pentru că ea rezultă—cum însuși savantul nostru autor a constatat-o așa de pătrunzător, vorbind de contradicțiile ce întâmpina la Espinas, Tarde, Worms ș. a.—din însuși neprecizarea datelor problemei și felului neclar cum se prezintă ea.

Când se ia apărarea libertății individuale dar se statornicește conștiința ca *efect* direct al societății, să strămută doar determinismul din afară înăuntru—contopind determinismul social cu cel psihologic,—dar nu se înlătură, cu aceasta, existența legilor necesare ale fenomenalității psihice.

Prin urmare, credem, că atâta vreme cât se va căuta să se stabilească legături de cauză la efect între individ și societate sau vice-versa,—nu se va face decât oneră de speculațiune metafizică, ce se va putea aprecia din punct de vedere al artei, al originalității sau al îndrăsnelii. Dar, pentru a întemeia o știință *descriptivă*—și e de ajuns atât, pentru că nu se poate mai mult a fenomenelor vieții sociale e de neapărată nevoie să purcedem dela cecece ni se înfățișează, dela cecece *avem*. Contrar, efortări nerodnice vor rătăci mințile cecetărilor în necunoscutul primelor începuturi, pe cari de-abia știința naturii le-a putut restabili, după ce însă aceasta se întemeiasse deabinelea. Deci, pornind dela ce e dat, știința socială poate privi individul și societatea ca două înfățișeri deosebite ale aceleiași realități unitare, și ca atare poate pretinde stabilirea raporturilor *actuale* și a legilor dezvoltării lor. Pentru aceasta n'are nevoie decât de ajutoarele prețioase ale istoriei și statisticii,—și se poate feri de ademenirile metafizice, care ar întârzia dezvoltarea ei ca știință descriptivă.

Mulți dintre sociologii actuali, văzând strădania nefolositoare a cercetătorilor dinaintea lor, au simțit nevoia să se reîntoarcă la Wundt, unde găseau spri-

1) D. Drăghicescu: „Du rôle de l'individu dans le déterminisme sociale“, 1904.

jinul celei mai puternice și drepte observațiuni. În adevăr, marele psiholog și logician fu cel dintâiu care cuprinse problema în toată largă ei complexitate și o rezolvi limpede stabilind drumul noilor cercetări. După cum Kant ridicase „antinomia“ dintre gânditor și obiectul gândit, așa și Wundt—punându-se într'un alt punct de vedere—statornicește că „individul și societatea sunt termeni corelativi, cari se supozază reciproc“.

Deci, în van sunt rătăcirile în căutarea începutului.

Sociologia va trebui să studieze societatea prin indivizi, și psihologia să formuleze legile fenomenelor sufletești prin ajutorul celei dintâi. Din alăturarea amândorora va trebui să ese „psihologia propriu zisă“. Cu această temelie de nesdruncinabil adevăr se poate formula morala și conduita străduințelor sociale.

Individualismul, având în vedere *adevărată* situație a individului, își va mărgini pretențiunile în limitele firești ale sociabilității. Așa, nu se mai poate vorbi nici de un fatalism social,—mai rațional dar tot atât de periculos ca și cel teologic. Individul, știind că trăește prin societate și că aceasta există pentru el—*prin* el, își va avea îndreptată atențiunea numai asupra dezvoltării conștiinței sale proprii, în marginele vieții sociale și cu mijloacele ce i le procură aceasta. O educație *socială* a individului și o dezvoltare *individuală* a societății, sunt cele două fenomene pe cari le observă știința socială și pe cari le accelerează, îndreptându-le, morala cea nouă științifică.

Și, se pare, că mișcarea în statele democratice întărește din ce în ce această observațiune. Doctrina solidarizată, — care, în multe privinți, n'are nimic de a face cu ceea ce e „solidarism“ în limbajul politicii—doctrina aceasta s'a născut pentru a înfrâna avânturile unui individualism, care fusese atâțat până în a deveni periculos însăși individului. Ea nu consideră revendicările individualiste ca o „insurecțiune a individului“ contra umanității — Dumnezeu,—cum o numea Comte—ci căutând să curețe și să reguleze aceste drepte pretențiuni, vine să impună „declarațiunea datoriilor sociale“¹⁾. Această „declarațiune“ se face pe cale liniștită, așa cum nu s'au „declarat“ drepturile omului. Solidaritatea nu vine, însă, ca o servitute, ci „ca un mijloc de liberare“²⁾.

Alergând în van după o egalitate socială,—când nu e realizată cea psihologică și avem de abia pe cea fiziologică,—suntem amenințați să pierdem și libertatea de nu vom ține seamă că suntem legați de societate. Individul se poate mulțumi, deocamdată, cu o *libertate egală*;—și pe aceasta nu i-o poate garanta decât solidaritatea.

Căci, stabilindu-se corelațiunea indisolubilă dintre individ și societate, nici o îndreptare nu poate veni în afară de societate. Fericirea individului va veni

prin el, dar totdeauna înăuntrul societății. Relele, de care el suferă, pe urma unei nedrepte organizări a actualei societăți, nu le poate vindeca decât *folosindu-se* de această organizare. Înăuntru ei va sfărâma evolutiv și ultimele bariere, cari împiedică încă întregirea armonică a societății viitoare. Domnia dreptății celei adevărate va veni, firește, atunci, dar cucerirea ei nu se poate avea decât prin luptă—prin lupta solidară.

Individul trebuie, însă, să ție în seamă că nu e bine să-și risipească puterile în frământări zadarnice și să se piarză gonind după chimere. Pentru aceasta are nevoie de o solidaritate reală și nu de una abstractă—și uneori utopică—pe cari o cer unii. Această solidaritate reală o poate găsi și întări în mijlocul *clasei*, din care face parte.

Întărirea legăturilor de clasă, prin luminarea sufletească a celor de jos, e singurul mijloc evolutiv pentru dărâmarea claselor și pentru o deplină omogenizare socială. Dar, individul mai trebuie să aibă în vedere,—chiar dacă socialiștii o ignorează,—că această clasă a lor solidară, trebuie, spre binele ei, să se armonizeze în limitele dreptății și ale libertății egale, cu celelalte, cari compun societatea cea mare.

Căci, în definitiv, *prin* ea și *în* ea se poate găsi leacul de mult căutat.

Așa, avem convingerea, că individualismul cel nou apare în clipa când individul era mai nelămurit,—deoparte: prăpastia individualismului vechiu, de alta: pustiul fără drumuri al socialismului. O cale nouă se deschide sub lumina sigură a științei.

E, poate, în aceasta, o adevărată pretențiune celor ce voesc să facă din sociologie o știință *normativă*. Și, în orice caz, e o constatare a științei sociale, de care se poate lega începuturile *reale* ale ei.

Dem. I. Theodorescu.

CRONICA MEDICALA

DREPTUL DE-A AVORTA ?

Un avort senzațional, petrecut de astădată la Iași, atrage din nou atențiunea publicului asupra acestei crime, din toate vremurile atât de frecventă și atât de rar pedepsită. O femeie, tânără, frumoasă și mamă de copil, a sucombat sub manoperi criminale avortive. Lumea plânge pe „sărmana femeie“, familia acuză pe doctori, parchetul instruește, iar în public și în gazete, ca în totdeauna, e o furtună de indignare contra mânei criminale care a ucis.

Este, însă, sub această indignare unanimă, o bună doză de ipocrizie socială. Ar fi interesant de știut dacă între toți cei cari să indignează și cer pedepsirea vinovatului, sunt mulți cari să nu fi făcut, odată cel puțin, apel la doctori sau la propriile lor cunoștinți medicale în materie, pentru servicii identice cu cel care a dus în mormânt pe „sărmana femeie“.

1) L. Bouglis „Le solidarisme“ Paris 1907.

2) V. Bourgeois: „La Solidarité“ Paris.

Maternitatea a ajuns o... sarcină grea, dacă nu este, ca în cazul recent, și o tragică rușine—și nimic nu să cruță pentru a fi evitată înainte, sau suprimată după aceea. Citiți romanul lui *Corday: Les deux risques*. Veți vedea acolo maternitatea dată drept riscul periculos al dragostelor permise și nepermise și, sub cruditatea descrițiilor scabroase, veți ceti realitatea adevărată a lucrurilor. Să „truquează“ dragostea, iar, dacă cu toată știința expertă a femeilor, maternitatea n'a putut fi evitată, dela primele ei semne, să pornește în căutarea unui medic—după ce s'a cutreerat farmaciile și babele, după ce s'a pus în aplicare sfaturile binevoitoare ale prietenilor și ale vecinelor a totștiutoare—pentru a-l seduce și înduplecă să facă opera salvatoare. Rugăminți, lacrimi, scene de disperare, dacă doctorul este prieten; iar de nu, îi să trece pe sub ochi sclipirea ademenitoare a arginților. Medicul poate fi un nevoiaș... Și cu aceasta, o hotărîre, o tenziune de voință, o desna-dejde în restriște, care face pe femeie să înfrunte toate pericolele și cari adesea hotărăsc pe cei mai șovăitori.

Dacă, cinstit și fricos, medicul nu cedează, opinia publică a femeilor îl clasează repede: „e prost“; dacă cedează și răușește, e un Dumnezeu, adorat câțva timp și uitat pînă la o nouă nevoe; iar dacă nu răușește, dacă fatalitatea face să urmeze nenorocirea cu care una din femei plătește pentru toate și pentru convingerea atât de răspîndită că „operația“ e un fleac—atunci, aceiași oameni cari înaintea s'au închinat, au rugat, au ademenit și toți cei cari sforțează ușile și conștiințele tuturor doctorilor pentru aceeași binecuvîntată cauză, toți obicinuiții mijloacelor anticoncepționale, toți clienții avortului clandestin, plâng victima „sărmana femeie“, „biata mamă“ și aruncă piatra indignării lor asupra medicului..

Și se vorbește de o recunoștință a pântecului!

Dar, e o indignare factive. Medicul acuzat nu-și pierde reputația, din potrivă. La judecată, e achitat: jurați, magistrați, avocați, public să simt, în mod obscur, complici ai aceleiași crime. Au făcut toți același lucru de atâtea ori, și au să-l mai facă. Sunt așa de puține femei cari să n'aibă pe conștiință un avort, sau o tentativă de avort! Au avut noroc și au scăpat. E sentimentul nedeslușit al mulțimei, că nu-i atât în fața unei crime, cât a unei greșeli, mai de grabă tehnice, din partea medicului și a unei fatalități stupide, care a dramatizat un obicei uzual, care are bunătățile lui....

Este drept?

Se juca, acum doi ani, pe scena teatrului *Oeuvre* din Paris, piesa *Le droit de la chair*, în care autorul *Maldagne* punea cu mult curaj acest problem de conștiință medicală. O femeie, măritată și departe de soțul ei, a păcătuit, într'un moment de uitare și aproape fără voia ei, căci își iubește soțul. A rămas grea.

Soțul plecat trebuie să se întoarcă. Greșala unei clipe de uitare, în surpriza nestăpânită a simțurilor, amenință să distrugă clădirea trainică a unei căsătorii

fericite. Femeia desnădăjduită, într'o stare de exaltare profundă, aleargă la medicul ei, care o cunoaște de mult, căci a adus-o pe lume, și-l roagă s'o scape sinucidere, în caz de refuz,—și totuși medicul refuză. Intoarsă acasă ea se ține de cuvânt și se omoară. În fața cadavrului ei, bătrânul medic, a cărui inimă e strânsă de durere, se întreabă și își răspunde că a făcut rău cumpănind, în ceasul penibil, între conștiința lui legală și cea de om.

Pentru a ajunge la curajul de-a pune acest problem în fața medicilor, a publicului și a legii—drumul a fost lung și penibil.

Când, la 1827, Dr. Coste a întrebat Academia de Medicină din Paris: „dacă, în cazul când viața mamei este serios amenințată, n'ar fi în drept medicul să scurteze sarcina“—această propunere a fost respinsă ca imorală. Iar când Dr. Kochs (cam în același timp) a prezentat la societatea medicilor și naturalistilor din Berlin observațiunea unei femei de 32 ani—slăbită de 4 faceri și atinsă de tuberculoză—pe care, în cursul unei operațiuni de altă natură, o pusese în stare de-a nu mai putea procrea—secretarul societății i-a refuzat publicarea observațiunii, sub același motiv al moralității.

Și totuși ideia și-a făcut drum. Medicina la început, legea apoi, au permis operațiile acestea de „sterilizare“ ale femeilor, atunci când nașterea amenință viața mamei. Procedeele chirurgicale pentru realizarea sterilității facultative s'au înmulțit și perfecționat. Ca titlu de curiozitate voiu zice că profesorul Pincus din Germania a ajuns prin o operație plastică, să poată crea la locul convenit un fel de muguri, cari odată tăiați—dacă încetează indicația sterilizării—ar înlătura-o. Pincus numește acești muguri „capac prezervator“, funcționând după voință. Parcă ar fi un articol de fierărie.

Indicațiile—adică motivele de aplicare ale acestor operațiuni grave erau însă și ele grave. Diformațiile osoase ale basenului, cari pun femeia însărcinată la un deget de mormânt; maladiile cronice. pulmonare și ale inimii, pentru cari sarcina e o lovitură de biciu, spre sfârșitul fatal și în privința cărora marele Peter a spus bolnavelor celebra sa boutadă: „fete, nu vă măritați; femei, nu procreați; mame, nu alăptați!“

Și încă, medicii nu făceau aceste intervențiuni, decât ocazional în cursul altor operațiuni chirurgicale. Nu vorbim de mania de extirpare a ovarelor, care a lovit înalta societate, în vremea chirurgului celebru Péau. Se făcea ovariectomia, pentru a nu avea copii, cum se zice că-și scot azi americanii apendicele ca să nu mai aibă apendicită.

Dar, Germania ne-a rezervat o surpriză. Doctorul *Sarvey*, profesor de Gynecologie la Tubing, a publicat, acum câțiva ani, o lucrare asupra „indicațiilor și metodelor de sterilizare facultativă a femeiei“, care a făcut atunci mare senzație. Senzul general care se degaja din acea operă, e că trebuie înlocuită sterilizarea chirurgicală definitivă prin sterilizarea artificială temporară, voită, cu alte cuvinte, prin între-

buintărea perfecționată a diverselor mijloace cari în-lătură fecunditatea în raporturile conjugale.

Profesorul Sarvey susținea că aceste „mijloace”—până acum specialitatea unor anumiți profesioniști necinstiți și obiect de exploatare a naivității și credulității publice—trebuie să intre în programul de învățământ medical și în tratatele oficiale. El însuși le studiază pe larg, le clasează, le modifică și arată pe cele mai bune, în acest manual operator, a cărui legitimitate o bazează pe moralitatea scopului.

Căci profesorul Sarvey nu se mărginește numai la indicațiile grave patologice, pe cari le aminteam mai sus, el introduce—și aci este noutatea faptului—o indicație nouă: *indicația socială*.

„Putem, zice el, să facem un pas înainte și să nu ne temem a recurge la mijloacele preventive anticoncepționale în cazurile în cari o nouă sarcină amenință sănătatea, fericirea și *existența materială* a indivizilor și a familiilor întregi“.

„Medicul de casă, care cunoaște situația“ trebuie să ordone și să aplice metoda, devenind astfel „ajutorul în nevoie, dispensatorul sănătății restabilite și a bucuriei de-a trăi reînnoită, apostolul principiilor umanitare, în cel mai frumos înțeles al cuvântului“.

Nu știu dacă cetitorii își dau seamă ce distanță enormă este între pudicitatea secretarilor Academiei din Paris și Berlin, care nu admiteau sterilizarea nici pentru cazurile în care sarcina era un pericol de moarte pentru mamă—și ideile îndrăznețe ale profesorului Sarvey, care reclamă sterilizarea și pentru cazurile în care sarcina amenință interesele materiale ale existenței. Curios de asemenea e că, în loc să vie din America, țara tuturor originalităților, reglementarea dispoziției prin ordonanță medicală, consacrația oficială, ex cathedra, a infecundității voite, venia din Germania, țara sentimentalelor matroane. Sărmană Gretchen!

În Franța s'a mers mai departe în călcarea respectului antic, pe care în totdeauna medicii l'au purtat. au știut să-l impue, misterului procreării. S'au format societăți... anticoncepționale, s'au creat jurnale, cari duc o propagandă vie, cu toate vigorile justiției, în potriva ideilor scumpe senatorului Piou, apostolul repopulării. Am sub ochi „*La Génération consciente*“, un jurnal în al cărui comitet de patronaj sunt medici, literați, oameni politici, somități și celebriți din toate cercurile intelectuale ale Parisului—și în coloanele căruia fecunditatea este arătată ca izvorul tuturor relelor societății. În notițe sugestive se fixează toate nenorocirile cari lovesc femeile însărcinate și facerile patologice, se notează toate crimele desnaședei și ale mizeriei, pe cari le comit femeile împovărate de-o prea numeroasă progenitură, sau fetele părăsite...

Sebastien Faure, marele tribun anarchist, femei cunoscute din mișcarea socialistă și feministă, țin sub auspiciile gazetei conferinți publice în cari să reînvie teoria Maltuziană, se strigă poporului că și femeile sărmene au dreptul, și mai mult poate, să n'aibă decât un copil ca și „la haute“, că nu e nevoie ca o'le să dea guvernului soldați care să-i împuște,

iar dacă burghezii au nevoie de muncitori, femeile lor „să-i facă“. Feministe convinse (și probabil bătrâne) îndeamnă pe femei să se dezrobească de sub sclavia sexuală a bărbatului prin „la grève du ventre“, să facă din dragoste o plăcere conștientă, nu un rut instinctiv...

E adevărat că alătura de acestea, se recomandă o anumită casă care vinde aparate și broșuri explicative, adecvate scopului și menite să salveze omenirea, pe un preț derizoriu—așa că miroase nițel a întreprindere comercială, ghibaciu lansată.

Dar, odată problemul pus, el a fost dus de alții mai îndrăzneți până la ultimele lui consecinți logice, dela justificarea măsurilor anticoncepționale, până la revendicarea dreptului pentru medic de-a provoca avortul, în anumite cazuri. Legea pedepsește orice încercare de-a întrerupe o sarcină, în orice împrejurări. Maldagne și-a jucat piesa, în care dreptul la avort se pledează pe motive morale, pe peripețiile unei drame personale. Mai târziu ceva, Dr. *Jean Carrère* publică romanul *Le droit à l'avortement*, a cărui intrigă e următoarea: fata unui magistrat a rămas gravidă, după urma logodnicului ei, un sifilitic care moare în ajunul căsătoriei, tatăl fetei, om al legii, socoate ca 'n cazul acesta—pentru a evita desonoarea unei ființe și pentru a evita societății nașterea unui avariat—legea trebuie să fie înfrântă. Un medic, Dr. Clair intră în vederile magistratului și practică avortul.

Intr'o scrisoare explicativă, adresată ziarelor, Dr. Carrère își apără ideile sale:

„Se va urmări oare mult timp încă pe medicul care operează un avort pentru a se opune nașterii unui sifilitic și bastard?“

Privită astfel, chestiunea este precisă și delimitată, D-rul Carrère pledează extinderea dreptului medicilor de-a practica avortul și la acest caz patologic. E exagerat și nedrept: ereditatea patologică are surprizele ei, din părinți bolnavi putându-se naște un copil fără tară ereditară; iar, dacă am avea chiar siguranța unei descendențe avariate, de unde dreptul sau datoria noastră de-a o suprima?

Problema e mai grav în dramele individuale, în nenorocirile dragostei, cari pun în conflict sentimentul nostru de milă pentru viață, reputația, viitorul întreg al unei ființe, cu conștiința noastră legală și cu respectul adânc infiltrat în noi pentru procreație.

Ce să faci într'un caz analog cu cel din piesa lui Maldagne?

Ce să faci în fața unei copile violată de-o brută, a unei nenorocite siluite fără voia ei și amenințată să poarte o viață întreagă consecințele unei nenorociri de care este nevinovată?

Criminali în fața legii dacă am debarasa-o de fructul unei concepțiuni uzurpale și scelerate, am fi noi oare criminali în fața noastră înși-ne sau în fața oamenilor dreți și cinstiți?

Sunt cazuri de conștiință medicală, pe care sentimentul de milă n'o pot înfrânge. Ca medicul din piesă, inima noastră se va strânge de durere, dar vom lăsa fatalitaeta să-și urmeze mersul ei: nenorocirile sunt pentru oameni, după vechia înțelepciune populară.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

EDUCAȚIA FIZICĂ ÎN ARMATĂ

Odată cu curentul pentru educația morală (N. R. R. vol. 8 No. 17), a început să se dea în armată o grijă deosebită educației fizice. Vreme îndelungă gimnastica, în programul instructorului, eră de puțină însemnătate. Se motiva aceasta prin faptul că întreaga instrucție din zi (mișcările de pe loc, marșuri, lupte) constituie în deajuns un mijloc de întărire, de exercitare fizică.

S'a înțeles cu timpul că nu e bine să se taxeze cu atâta ușurință această parte de educație, probă că în 1905 apărî un regulament — provizoriu însă — precedat de un raport în care se spunea categoric că „exercițiile de gimnastică... nu au produs rezultatele dorite, din cauză că sunt necomplete și în multe părți necorespunzătoare scopului urmărit“.

Provizoratul acestui regulament, care există și astăzi, a fost însă foarte nimerit, fiindcă față de noua metodă de gimnastică ar fi cu totul nepotrivit.

Metoda suedeză de educație fizică, care la noi a ajuns cam târziu, este astăzi pe cale să se introducă oficial în programul zilnic de instrucție, grație superiorității sale pe care au scos-o în evidență cu atâta stăruință adepții ei.

În ce constă importanța gimnasticii suedeze? „Tinde să dea sau să păstreze totdeauna o justă proporție între lungimea, diametrul și tonicitatea diferitelor grupe musculare, care îmbie scheletul și-l împiedică ca să se încovoie¹⁾“. (Grija aceasta pentru atitudinea corpului, interesul pe care-l pun educatorii în a păstra în timpul oricărui exercițiu „poziția dreaptă și mândră“, să nu se creadă de nimeni exagerată“, de oarece «atitudinea trebuie să fie considerată ca fiind cel puțin tot așa de importantă ca mișcarea însăși. O mișcare bună, executată dintr'o atitudine greșită, formează un exercițiu periculos».

Ca să poți însă convinge, pe soldați mai ales, de aceste rele, trebuie să te pricepi: să cunoști bine mașina omului, să-ți dai seama de ce mișcare are nevoie fiecare organ în parte ca să se poată desvoltă, să fii — cu alte cuvinte — prieten bun cu știința. „Metoda suedeză are în întregime precizia științei“.

Din cauza aceasta impune multă seriozitate celui care vrea să se ocupe cu ea, și-l obligă — fiindcă îi asumă răspundere — să cunoască anatomia, fiziologia umană, tratate de felul cum se aplică în diferite instituții de aiurea.

În armată ideea acestei nouă metode de educație fizică a pornit dela școala militară de infanterie.

Fără cheltueli oficiale — ministerul de războiu n'a trimis până acum pe nimeni în Suedia să se specializeze în această privință — mai mult cu sacrificii personale, d. Locotenent Virgil Bădulescu, instructor

al școalei, s'a ocupat singur și a reușit, prin mijlocul unor lecturi serioase să înțeleagă tot rostul și toată importanța gimnasticii suedeze.

Posedând știința nu i-a fost greu să obțină sprijinul comandamentului, care a ridicat în locul școalei o hală de gimnastică, înzestrată cu tot ce trebuie și în care s'a predat în câteva zeci de ședințe — pentru întâia oară — câteva serii de mișcări, promoții care a fost înaintată în Iulie trecut.

Ceeace s'a observat în special la ședințele de gimnastică suedeză, a fost pedeoparte dispoziția sufletească, cu care lucrau elevii, și apoi liniștea cu care se executau mișcările: «vigoarea și energia nu trebuie să se confunde cu grabă, nici cu sforțări de scurtă durată».

S'a mai observat încă ceva: răbdarea cu care educatorul își făcea lecțiunea — pentru elevi eră la început chiar o nedumerire faptul că severitatea instructorului dela front, e atât de domoală în hală. S'a înțeles însă ușor că «nici în fiziologie, ca și în psihologie, adevărata energie nu constă în violență».

Datorită acestei răbdări lecțiunile erau întotdeauna terminate cu folos. Se explica întâi, științificește, necesitatea fiecărei mișcări «pânăacum procedurile învățământului gimnastic au fost bazate toate pe un empirism vag și efectele lor vătămătoare se vor simți, deși ședințele de gimnastică au fost rare». Se arăta mișcarea de către însuși instructorul și cu câtă precizie și eleganță executa! Apoi elevii făceau cu toată atenția și cu toată voia bună, convinși fiind el aruncă în luptă pe individ „contra statului“, lăsnăitatea, să mărească vigoarea și vitalitatea generală a corpului, asigurând desvoltarea sa normală, complectă și armonioasă, într'o atitudine favorabilă funcționării regulate și intense a organelor sale».

Incepută cu atâta hotărâre, ideea aceasta desigur că va triumfa, și elevii care — după doi ani ies ofițeri or să aplice cu timpul în toate regimentele noua metodă de gimnastică, care «arată înțelepciunea și voința unui popor tare, superior nouă sub raportul disciplinei și al concepțiunii educației fizice».

George V. Hanes
Sublocotenent de infanterie

ROMÂNIA LA EXPOZIȚIA INTERNAȚIONALĂ DE VÂNĂTOARE DIN VIENA.

Expozițiile sunt lupte economice între națiuni, sunt concursuri unde popoarele își arată destoinicia și progresul, iar laurii pe cari învingătorii îi câștigă, nu-i mai împarte sângeroasa și bătrâna victorie, ci civilizația.....

La expoziția internațională din Bruxelles, România n'a luat parte. Poate că ne-a împedecat *motive*, cunoscută numai politicii externe....., s'au poate se crede că în Apus, *România* e destul de cunoscută, că produsele solului românesc n'au nevoie de reclamă, că de civilizația noastră și de „*fiu maicei Rome cea bătrână*“ se ocupă zilnic streinii, și ar fi bani cheltuiți cu expozițiile.....

Oficialitatea Românească, trebuie să fi gândit astfel, căci s'ar fi găsit în budget capitolașul respectiv.

1) Cele mai multe din citate sunt din *L'education physique en Suède* de căpitanul Sefebure; 1908, Felix Alcan, Paris.

Ce trebuie să se facă, numai aceia nu se face cu budgetul!

Dar eră și prea *obositor* și prea *costisitor* ca guvernul să reprezinte țara și la Bruxelles și la Viena.

Și fiindcă legături politice, ne leagă îndeosebi cu „*amica noastră intimă*“, Austria, de aceia n'a stat la gânduri să prefere Viena, care oferea această expoziție cu ocazia aniversării a 80 ani dela nașterea împăratului Frantz Ioseph. Și fiindcă împăratul este un pasionat vânător, expoziția aceasta a fost numai de vânătoare.

După titlu se vede că au luat parte popoare atât de pe continent cât și din America.

Vizitatorul acestei expoziții, din Praterul vienez, rămânea încântat de gustul ei. Mică, neobositoare și oferind peisage sălbatice, atât de căutate și plăcute vederii. Pe planul oficial nu se vede nimic din România; așteptam să văd tricolorul, și să vadă atunci streinii cât este de bogată țara noastră în vânat, iar în ce privește munții, o adevărată „*Elveție a Orientului*“!!

În mozaicul de popoare care formează Austria, este reprezentată și Bucovina,

„Veselă grădină
Cu pomi roditori
Și mândri feciori“,

cum spune poetul. O casă românească, cum sunt în Bucovina, cu industrie casnică românească, asemănătoare cu a noastră. Spre lauda Austrei totul era bine ales; un flăcău zdravăn, chipeș și dezghețat și o fată sprintenă și vioacă, te fac să fii mândru de neamul tău. Mai departe în pavilionul Austrei chiar, sunt speciile de vânat ce are Bucovina, arme de vânat, cereale etc.

Înima îți primește aici mii de împunsături de ace.

Întrebați pe acest „*mândru fecior*“ bucovinean, unde e pavilionul nostru, căci cu toate că umblasem aproape întreaga zi, cu neputința să-l gădesc....

Ș'apoi să pleci, fără să'ți vezi țara?...!

N'o să uit cu cât desgust, mi-a spus, că pavilionul nostru e o..... „*coteneafă, boită cu negru*“.

Cu ajutorul lui îl gădesc; îl trecusem neobservat; chioșcul acesta negru cu spetele la drum și după mărime, îl bănuiam altceva.

Pe chioșcul acesta negru, lung de 4m50, înalt de 5m., litere albastre îl botezau: **România.**

Știam că stilul, în care este făcut *chioșcul* acesta „*al nostru*“ dela Viena, se întrebuintează la noi pentru *cotenețele de porumbei*.... Dar m'am gândit că guvernul, a vroit poate ca stilul clădirii să deștepte **arhitectura românească!!**.

În ușa, pe un scaun sta domnișoara, în costum național. Lumea spune că e *evreică* și că se cheamă *Fișer*. Pentru străini vizita se termina dela ușa; două persoane nu pot merge alături înăuntru. Pe o măsuță în mijloc, portrete de ale familiei regale: *Regele, Regina, Prințul, Prințesa* etc. Regina are și aci un autograf, acesta mi se pare: „*Vătorul țarei îl țese jemed*“....

În această expoziție, regatul celor 6 milioane de români liberi, țara aceasta muntoasă și plină de atâtea animale sălbatice, e reprezentată, cu act. de pauperitate, și cu câteva produse de industrie casnică ale societăților „*Furnica, Plătărești și Statinele*“.

Și iată ce este expus în întreg chioșcul acesta al României: 20 ouă roșii, 12 talgere, 10 ulcioare, 6 ploști, 10 leviceze, cămăși naționale, testemele, bluze de damă, perne, fote, ilice, nici măcar câte o duzină de fiecare. Cu alte cuvinte nu este nici *zestre pentru o fată săracă!*

Biata Țara Românească! ce or spune Ungurii și Austriacii de noi? La o expoziție de vânat, noi venim cu ouă, ulcioare și fuste. România e o țară eminalemente.... de *ouă și fuste*.

Prințul Ferdinand, care e vânător pasionat, și care a fost la Viena, a rămas cred mulțumit cum sunt arătate străinilor, mulțimea de vânat, a munților noștri.

Nici țara nu este cum se cade reprezentată, și nici economie, căci cine știe cât e trecută în budget această batjocură de expoziție.....

Aceasta nu împiedică, ca de pe urma acestei expoziții, mesajul guvernului să înceapă sfărăitor la toamnă:

„Legăturile noastre cu Austria, unde guvernul n'a cruțat nici o cheltuială pentru a participa la.....“

V. Georgescu-Birlad.
Avocat.

CABINETUL MEDICAL MODERN

PENTRU BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC

AL

Dr. I. MITULESCU

Fost colaborator la INSTITUTUL KOCH (Berlin) și Asistent la a clinică medicală a PROF. LEYDEN din Berlin

SPECIALIST ÎN BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC
(ADULȚI ȘI COPIL)

Instalație specială pentru examinarea cu „*RAZELE ROENTINGEN*“
aplicarea *ELECTRICITĂȚII*
„ „ „ *INHALAȚII, BAI ȘI MASAJUL ELECTRIC*

Laborator Special pentru analize de URINĂ, SPUTĂ, etc

Consultațiuni în toate zilele de la 9-12 a. m. și 4¹/₂-7¹/₂ p. m. precis. || Pentru săraci, bolnavi de piept gratis Marțea și Sâmbăta de la 3-4¹/₂ p. m. precis.

LA INSTITUTUL de BINE-FACERE
STRADA COVACI, 19 (Etagiul I). — Telefon 19/38 —

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

„YOST“

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54.

TELEFON

G. BECHEANU & I. ILIUSCU

S. LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de CĂMĂȘII ȘI MANUFACTURĂ

Lânuri pentru cămăși: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATASARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Taffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanelă, Cache Corsels tricotale, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri

gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25 97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCUL DE CONSUMATIE

Serviciu în domiciliu

Angrosiștilor li se acordă rabat

Editeurs ·

ZANICHELLI de Bologna, ALCAN de

Raris, ENGELMANN de Leipzig,

WILLIAMS et NORGATE de Londres.

„SCIENTIA”

REVUE INTERNATIONALE de SYNTHESE
SCIENTIFIQUE.

Direction: G. BRUNI — R. DINISI — F. ENRIQUES
R. GIARDINA — E. RIGNANO

4 numeros par an, de 280—300 pages chacun.

On se plaint de plus en plus des etrets de la spécialisation à outrance à laquelle les hommes des sciences sont condamnés. *Scientia* a été fondée en vue de combalancer ces fâcheux effets. Elle publie des articles qui se rapportent aux branches diverses de la recherche théorique, depuis les Mathématiques jusqu'à la Sociologie, et qui tous sont d'un intérêt général: elle permet ainsi à ses lectures de se tenir au courant de l'ensemble du mouvement scientifique contemporain.

Scientia, qui est dans sa quatrième année d'existence, a acquis du premier coup la faveur du monde savant, grâce à la collaboration qu'elle s'est assurée des autorités scientifiques les plus éminentes de l'Europe et de l'Amérique. Elle a publié, outre les articles de ses directeurs: MM. Bruni, Enriques, Dionisi Rignano, des travaux de MM. Poincaré, Picard, Tannery, Voerra, Boutroux, Borel, Fabry, Zeuthen, Zeeman, Arrhenius, Georges Darwin, Lowell, Ritz, Seeliger, Soddy, Ostwald, Wallerant, Lehmann, Schiaparelli, Clamian, Raffaele, Foà, Höber, Galeotti, Ebstein, Demoor, Asher, Fredericq, Lugaro, Delage, Caullery, Rabaud, Driesch, Weissner, Haberlandt, Bohn, Claparède, Janet, Rey, Pickler, Cunningham, Westermarck, Kidd, Landry, Vilfredo Pareto, Achille Loria, Sombart, Carver, Oppenheimer, Meillet, Bortkiewicz, Riccobono, Philippe Sagnac, Salomon Reinach, Simmel, Scialoja, etc.

A partir de Janvier 1909 *Scientia* joint au texte principal, portant les articles dans la langue de leurs auteurs, un supplément avec la traduction française de tous les articles importants, anglais et italiens. Elle est ainsi accessible à quiconque connaît la seule langue française.

Priz de l'abonnement:

25 francs. — 20 mk., — 20 sh.

Direction et Rédaction: Milan, Via Aurelio Saffi, 11

— Să nu lipsească din nici o casă —

Franzbranntwein „Dr. KONYA”

Fricțiune întăritoare pentru *musculatură*, infailibilă contra durerilor reumatismale, la gută, lumbago și ori-ce răceli. Intreține sănătatea, puterea și frumusețea corpului. — Flacon de buzunar 50 bani. Flaconul original LEI 2.

Franzbranntwein cu Menthol

de Dr. Konya se distinge prin puterea sa antiseptică și răcoritoare. Ca atare este recomandat în special contra durerilor nevralgice, durerilor de cap și contra afecțiunilor catarale.

Flacon de buzunar 60 bani. — Flaconul original LEI 2.25

— SE GASEȘTE LA FARMACII ȘI DROGUERII —

— Feriți-vă de imitațiuni! — Veritabilul Franzbranntwein Dr. Konya poartă marca „Fortuna” depusă la Tribunal și semnătura Dr. Konya și fiu pe gâtul sticlei.

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători